

Joanna Kalecińska
Szkoła Główna Turystyki i Hotelarstwa

EWOLUCJA TEORII WYCHOWANIA W ASPEKTCIE POSTAW WOBEC REKREACJI RUCHOWEJ W PRZEKROJU MIĘDZYPOKOLENIOWYM – WYZWANIE CZY KONIECZNOŚĆ

Streszczenie

Raczej powszechna jest opinia, specjalistów realizujących w praktyce oddziaływania wychowawcze w stosunku do dorosłych i odnoszące się do promowania zdrowego trybu życia w formie rekreacji fizycznej i umysłowej, że pomimo atrakcyjności infrastruktury rekreacyjnej, o którą wzbogaciły się w ostatnich 10 latach ośrodki miejskie i pozamiejskie nie towarzyszą im skuteczne systemy motywowania do ich wykorzystania. Jedną z wielu przyczyn tego jest fakt, że zmiany w tym systemie nie nadążają za ewolucją procesów, jakich jesteśmy świadkami w postawach społecznych, które kształtowane są pod wpływem wzrostu znaczenia mediów (internet, komputer, telewizja, radio), adresowanych do podstawowych grup społecznych (przede wszystkim rodziny).

Badania wstępne, których wybrane wyniki zostały przedstawione, wskazują na konieczność zmian w podejściu oferentów rekreacji zarówno w wymiarze formalnym i proceduralnym. W treści artykułu proponuję zmianę tego podejścia, potwierdzoną opiniami badanych osób. Wyniki badań wskazują na zasadność i celowość zmian w systemie motywującym osoby starsze (po 46 roku życia) do rekreacji zarówno w wymiarze formalnym, jak i poza formalnym.

Słowa kluczowe: osoby starsze, późna dorosłość, aktywność rekreacyjna, dostępność, motywacja.

Kod JEL: L83

Podstawy teorii problemu

Teoria wychowania jako jedna z podstawowych subdyscyplin nauk pedagogicznych, zajmuje się problematyką celów, treści, metod i organizacji wychowania moralnego, społecznego, estetycznego i fizycznego (Okoń 2004). Zatem, uprawnione jest stwierdzenie, że strona treściowa teorii wychowania wiąże się nieodzownie z teorią wychowania fizycznego rozumianą jako zamierzone

i świadome działania ukierunkowane na kształtowanie postaw prospołecznych w tym głównie na wspieranie rozwoju fizycznego i zdrowia oraz promowanie trwałego obyczaju aktywności fizycznej i troski o wydolność fizyczną, sprawność motoryczną i prawidłową postawę ciała w trybie osiągania właściwych celów edukacyjnych (Osiński 2011). Metodą i formą realizacji w praktyce tego założenia jest rekreacja ruchowa określana również jako sport rekreacyjny, zamiennie – sport dla wszystkich.

Analizując zachowania rekreacyjne możemy podzielić rekreację na dwie kategorie: rekreację czynną oraz rekreację bierną (Siwiński 1999). Rekreacja bierna (pasywna) obejmuje zachowania niewymagające dużego zaangażowania związanego z wysiłkiem fizycznym lub psychicznym przykładem mogą być wszystkie formy odnowy biologicznej rozumianej szeroko jako świadome działanie na ustrój człowieka przy pomocy środków naturalnych, mające na celu przyspieszenie i wzmożenie fizjologicznych procesów wypoczynkowych.

Wychowanie do rekreacji to dziś proces społeczny, który przebiega na szerokim froncie działań intencjonalnych (szkoła, organizacje i instytucje do tego powołane) oraz w środowiskach wychowawczych naturalnych (rodzina, środowiska rówieśnicze i miejsce zamieszkania, w których przeważają procesy inkulturacji, socjalizacji) (Dąbrowski 2006). Wiodącą rolę w tym procesie odgrywają dorośli.

Pozyskiwanie i krzewienie określonych postaw do rekreacji wśród osób dorosłych polega na oddziaływaniu na sferę intelektualną (wyjaśnienie, tłumaczenie), a także na tworzeniu możliwości uzupełniania braków w umiejętnościach sportowych. Aktywność ruchowa osób dorosłych jest we współczesnym świecie postrzegana jako konieczność ze względów zdrowotnych (Wolańska i in. 1998; Kuński 1995; Oja 1995; 1995a; Pate i in. 1995).

Punktem wyjścia do określenia treści i zakresu oddziaływania na sferę intelektualną jest identyfikacja motywów uczestnictwa w rekreacyjnej aktywności ruchowej w opinii dorosłych, w zależności od wieku oraz zmian motywatorów (o charakterze ewolucyjnym) w strukturze tej grupy które nastąpiły w ostatnich latach (Łobożewicz, Wolańska 1994; Marciszewska; Wolańska 1998; Nałęcka 1996; Kiełbasiewicz-Drozdowska; Wiza 2003; Salita-Lisowaska 2006).

Badania poziomu aktywności fizycznej polskiego społeczeństwa prowadzone były na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, przez GFK Polonia i Kantar Public (TNS Polonia) w latach 2014-2016. Celem tych badań było sprawdzenie, jaka część społeczeństwa polskiego spełnia rekomendacje Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) dotyczące zalecanej dawki podejmowanej aktywności fizycznej pozytywnie wpływającej na zdrowie (Ministerstwo Sportu i Turystyki 2017). Raporty z badań dostarczają rzetelnej informacji o charakterze statystycznym, natomiast trudno, ze względu na zbyt krótki

okres objęty badaniami, na ich podstawie formułować rekomendacje co do koniecznych zmian w podejściu do wychowania do rekreacji.

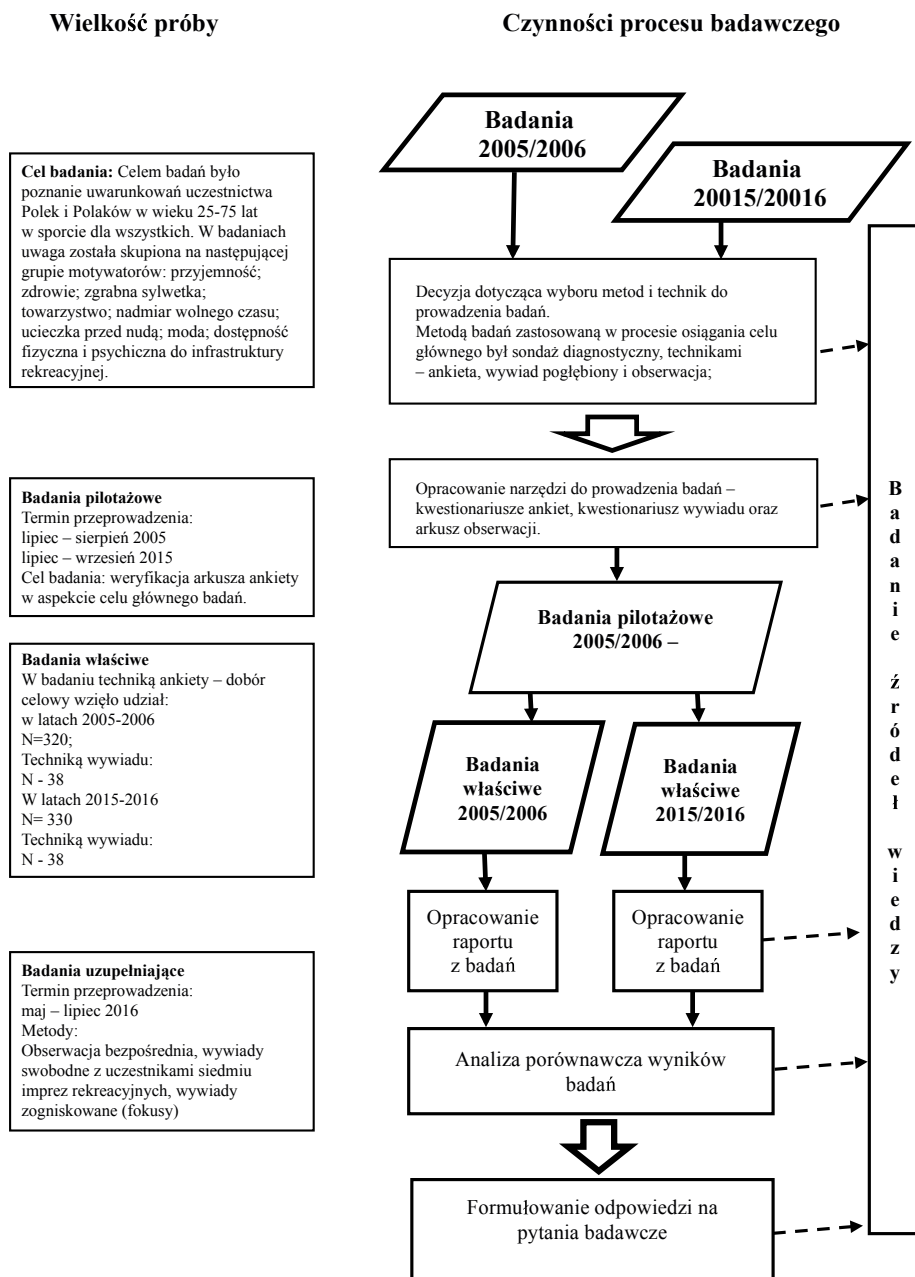
Przedstawione wybrane wyniki badań o podobnym charakterze, prowadzonych w latach 2005-2015, mogą inspirować środowiska pedagogiczne, reprezentujące pedagogikę społeczną, zajmujące się uwarunkowaniami procesów wychowawczo-opiekuńczych i rozwoju człowieka w różnych fazach życia, do zmian w promowaniu zdrowego trybu życia w formie rekreacji fizycznej i umysłowej.

Model badań

Celem głównym badań było poznanie, w trybie właściwych dociekań, zmian które nastąpiły w strukturze hierarchicznej motywatorów do rekreacji ruchowej w grupie dorosłych w latach 2005/6-2015/16.

Zaplanowano i zrealizowano trzy etapy badań. W etapie pierwszym, przygotowawczym do badań właściwych, uwagę skupiono na analizie źródeł wiedzy odnoszących się do tematu głównego oraz na wywiadach z autorytetami naukowymi specjalizującymi się w badanej problematyce reprezentujących dyscypliny naukowe: pedagogika, socjologia, kultura fizyczna. W etapie drugim wykonano badania wstępne-pilotażowe, których celem głównym było sprawdzenie poprawności założeń modelu badań, planowanych do użycia narzędzi badawczych oraz doboru i wielkości próby badawczej. W etapie trzecim przeprowadzono badania właściwe w Mieście Stołecznym Warszawa oraz w trzech powiatach województw mazowieckiego i mazursko-warmińskiego. W badaniach prowadzonych w roku 2015 model uzupełniono o metodę obserwacji bezpośredniej oraz wywiady swobodne prowadzone w czasie pikników rekreacyjnych organizowanych przez samorządy w województwie mazowieckim. Celem głównym obserwacji i przeprowadzonych wywiadów było wyjaśnienie stereotypowych tłumaczeń oraz uproszczonych przeświadczeń dotyczących roli i znaczenia aktywności rekreacyjnej, przedstawionych przez respondentów w treści ankiet na etapie badań właściwych. Wnioski z obserwacji weryfikowano w trybie trzech zogniskowanych wywiadów grupowych (schemat 1).

Schemat 1. Nawigator procesu badań

Źródło: opracowanie własne.

Osiąganie celu głównego badań odnosiło się do grupy 11 motywów podejmowania aktywności rekreacyjnej. Ze względu na formę artykułu prezentację wyników badań ograniczono do grupy czterech motywatorów i na tej podstawie podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

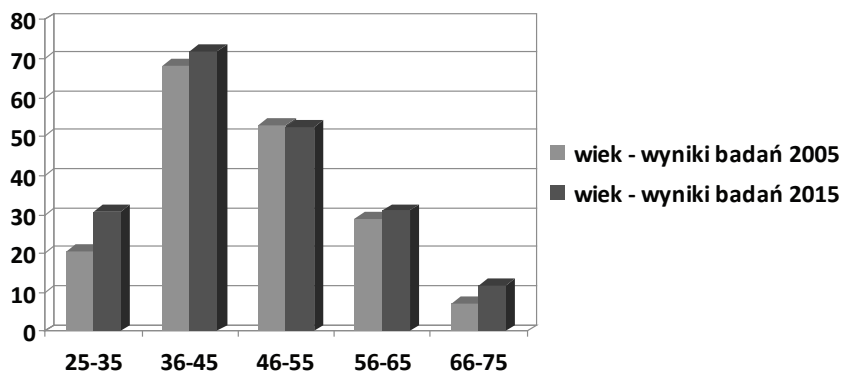
- Czy w odniesieniu do grupy czynników motywujących do rekreacji ruchowej, takich jak dbałość o zdrowie, zgrabna sylwetka, nadmiar wolnego czasu oraz ucieczka przed nudą – w dekadzie lat 2006/2016, nastąpił wzrost czy spadek ich wpływu?
- W jakich grupach wiekowych wzrost lub spadek znaczenia motywatorów do rekreacji, w badanym okresie, jest największy, a w jakich najmniejszy?
- Jakie są główne przyczyny wzrostu lub spadku znaczenia badanej grupy motywatorów do rekreacji?
- Jakie główne dyrektywy można sformułować, aby zmienić niekorzystne tendencje lub twórczo rozwinąć korzystne?

Prezentacja wyników badań

Motywator – zdrowie

Krzywa preferencji motywatora zdrowie w odniesieniu do poszczególnych grup wiekowych, w okresie dekady lat objętej badaniem nie uległa zmianie. Zarówno w badaniach prowadzonych w latach 2005 i 2015 zdrowie – jako sprawczy motywator do rekreacji – jest istotnie ważny dla grupy wiekowej 36-55 lat. Stwierdzono wzrost znaczenia zdrowia jako motywatora do rekreacji o 10,2% w grupie wiekowej 25-35 lat oraz o 5% w grupie 66-75 lat.

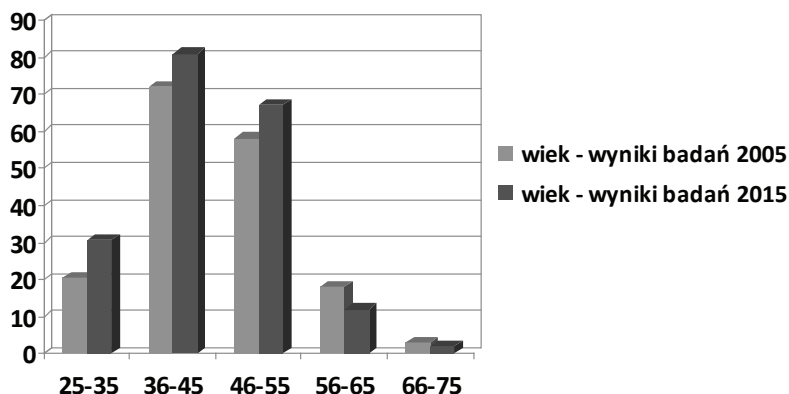
Wykres 1. Analiza porównawcza podejmowania aktywności rekreacyjnej, ze względu na dbałość o zdrowie, w grupach wiekowych, w opinii respondentów 2005/6 – 2015/16

Motywator – dbałość o zgrabną sylwetkę

Preferencje badanych grup wiekowych w odniesieniu do pytania, w jakim stopniu dbałość o zgrabną sylwetkę motywuje ich do rekreacji ruchowej w ostatniej dekadzie nie uległy zmianie. Tego rodzaju motywator jest najbardziej sprawczy w odniesieniu do grupy wiekowej 36-55 lat. Analiza porównawcza badań z lat 2005/6 z badaniami z 2016 roku wskazuje na wzrost o 10,2% znaczenia motywatora w grupie wiekowej 25-35 lat oraz o 9% w grupie wiekowej 36-55 lat. Ważnym z punktu widzenia poszukiwania odpowiedzi na postawione pytania badawcze jest stwierdzenie spadku istotności tego rodzaju motywacji w grupach wiekowych 56-65 lat o 28% oraz 66-75 lat o 12% (Wykres 2).

Wykres 2. Analiza porównawcza podejmowania aktywności rekreacyjnej, ze względu na dbałość o zgrabną sylwetkę, w grupach wiekowych, w opinii respondentów 2005/6-2015/16

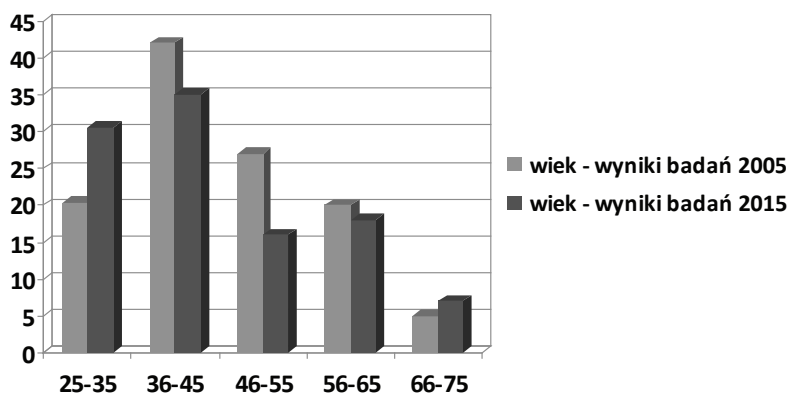

Źródło: jak w wykresie 1.

Motywator – czynnik czasu wolnego

Analiza porównawcza wyników, w czasie dekady objętej badaniami, wskazuje, że nastąpił spadek wpływu czynnika wolnego czasu na podejmowanie aktywności rekreacyjnej w grupach wiekowych 36-65 lat, największy w grupie 46-55 lat (11%). Wzrost odnotowano w grupie wiekowej 25-35 lat (7%) oraz w granicach błędu statystycznego w grupie 66-75 lat.

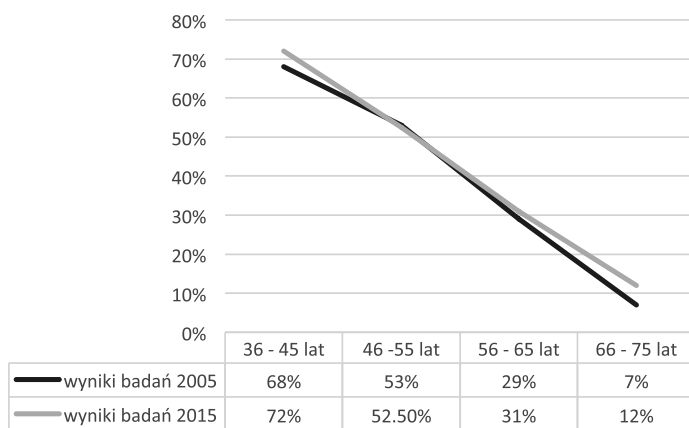
Wykres 3. Analiza porównawcza podejmowania aktywności rekreacyjnej, ze względu na nadmiar wolnego czasu, w grupach wiekowych, w opinii respondentów 2005/6 – 2015/16.

Źródło: jak w wykresie 1.

Synteza wyników badań w odniesieniu do trzech motywów aktywizujących podejmowanie aktywności rekreacyjnej w okresie minionej dekady wskazuje na utrzymującą się na – zbliżonym poziomie – tendencję spadku ich skuteczności w grupach wiekowych po 45. roku życia w stosunku do grupy wiekowej 56-65 lat o 21%, a w stosunku do grupy 66-75 lat o 40%.

Wykres 4. Analiza porównawcza spadku podejmowania aktywności rekreacyjnej, ze względu na skuteczność systemów motywacyjnych promujących dbałość o zdrowie, zgrabną sylwetkę, czynnik czasu wolnego – w odniesieniu do grup wiekowych objętych badaniami – w opinii respondentów 2005/6 – 2015/16

Źródło: jak w wykresie 1.

Wyniki tej części badań wymagały ustalenia uwarunkowań i przyczyn tego stanu. W procesie poszukiwania skutecznych metod i form identyfikujących bariery w dostępności do rekreacji grup wiekowych 56-57 lat, umownie określanych jako seniorzy, podjęto decyzję o objęciu badaniami w 2015/16 najbliższego ich otoczenia czyli rodziny, a przede wszystkim wzorców, które promuje.

66% respondentów, którzy reprezentowali wszystkie grupy wiekowe tradycyjnej rodziny: dzieci, młodzież oraz ich rodzice, stwierdziło, że dziadkowie nie uczestniczą w rodzinnej aktywności rekreacyjnej. Tylko 34% odpowiedziało, że dziadkowie bądź jedno z nich jest uczestnikiem rodzinnej aktywności.

Wyniki tej części badań potwierdzono w trybie prowadzonych obserwacji bezpośrednich zachowań uczestników pikników rekreacyjnych organizowanych w 2016 roku dla rodzin oraz dedykowanych seniorom.

Podstawowym faktem stwierdzonym w czasie prowadzonych obserwacji było duże zróżnicowanie, w zależności od wieku, zainteresowań związanych z wyborem proponowanych przez organizatorów gier i zabaw rekreacyjnych. Najstarsze grupy wiekowe, określane żargonowo jako seniorzy, bardzo rzadko podchodzili do stanowisk proponujących gry wymagające sprawności fizycznej na poziomie podstawowym, którą można określić jako zaradność ruchową. Natomiast dużą popularnością cieszyły się animacje prowadzone przez instruktorów rekreacji oraz gry planszowe.

Dyskusje prowadzone w formie fokusów potwierdziły wcześniejsze, subiektywne autorskie wnioski. Seniorzy podkreślali istnienie barier związanych z dostępnością do rekreacji, zarówno w wymiarze umysłowym (psychologicznym), jak i fizycznym. Barię psychologiczną jest obawa przed ujawnieniem swoich słabości fizycznych: wzrok, drżenie rąk czy problemy z pamięcią. Najzwyczajniej, nie chcą ujawniać tych słabości przed młodszymi, a przede wszystkim przed rówieśnikami. Prosta gra rekreacyjna, w której trzeba trafić piłeczką do koszyka, rozbić celnym rzutem ogrodowe kręgle czy rzucić na odległość latającym dyskiem (*frisbee*), spotykała się z dezaprobatą i opinią: „ale jak się nie uda – ośmieszę się”. Głównie z tego powodu seniorzy, w szczerzej rozmowie tłumaczą swoją niechęć do rekreacji fizycznej. Proponowane metody i formy rekreacji umysłowej, na przykład gry planszowe, odbierają jako bardziej stosowne i przyjazne dla ich wieku. Przedstawione cząstkowe wyniki badań potwierdzają przypuszczenie, że dostępność do rekreacji osób powyżej 46. roku życia, zarówno w wymiarze umysłowym, jak i fizycznym wymaga doskonalenia. Zakres i treść tego doskonalenia powinna być określona przez specjalistów z zakresu pedagogiki społecznej we współpracy z organizatorami rekreacji ruchowej.

Dyskusja

W odpowiedzi na pytania badawcze można sformułować przypuszczenia oraz wskazania odnoszące się do celowych zmian w motywowaniu do rekreacji ruchowej adresowanych do różnych grup wiekowych.

Faktem jest, że dbałość o zdrowie, jako sprawczy motywator do rekreacji, jest skuteczny w stosunku do osób w przedziale wieku 36-45 lat, a gwałtownie maleje po tym okresie życia. Jest w tym pewna logika. Ludzie młodzi, w wieku 25-35 lat, traktują zdrowie jako coś naturalnie im dane. Myślenie o zdrowiu przychodzi później – zastanawiamy się nad tym, dlaczego coś nas boli, ale wtedy udajemy się po pomoc do lekarza, a nie do specjalisty promującego zdrowy tryb życia przez ruch.

Spadek gotowości do rekreacji ruchowej ze względu na dbałość o zdrowie w granicach 30-70% w stosunku do grupy wiekowej 36-45 jest trudny i niemożliwy do zaakceptowania w kraju, który pretenduje do określenia, że jego obywatele tworzą nowoczesne społeczeństwo realizujące wielorakie i złożone prospołeczne funkcje w sposób celowy i planowy. W każdej grupie nauk i w każdej z ich dyscyplin są definiowane przyczyny tej dysfunkcji. Na gruncie naukowych ustaleń formułowane są apele promujące metody i formy zdrowego trybu życia. Skutkują one tylko kilkuprocentowym wzrostem aktywności rekreacyjnej tej grupy seniorów – których potocznie określamy jako babcie i dziadkowie. Promowanie aktywności ruchowej, w formie spotów reklamowych, głównie telewizyjnych, przez osoby młode, o zgrabnych sylwetkach nie motywuje seniorów, lecz wręcz demotywuje – „ja już tak nie wyglądam i wyglądać nie będę”. Konieczna jest zmiana o charakterze wizualnym do promowania zdrowego trybu życia metodami i w formach właściwych dla aktywności ruchowej. Dotyczy to przede wszystkim promowania motywacji zakodowanej w postulacie „Dbaj o zgrabną sylwetkę”. Ze względu na formę przekazu są one adresowane do osób w grupie wiekowej 25-35 lat, które jeszcze mają zgrabną sylwetkę. Kolejna grupa wiekowa ma już z tym problemy, a ta najstarsza przestaje je mieć, bo jest podświadomie przekonana, że czegokolwiek by nie robiła to i tak nie oszuka upływającego czasu.

Wydaje się to zrozumiałe w dobie skupienia się na pracy i karierze zawodowej, kiedy wymagania wzrastają, a liczba obowiązków związanych z pracą oraz domem jest priorytetem, motywowanie rodzinnych seniorów do aktywności ruchowej, nawet w rodzinach usportowionych, nie jest priorytetem. Osoby w rodzinie powyżej 45. roku życia, to ta jej część, której – coraz częściej – podstawowym obowiązkiem jest opieka nad dziećmi i wnukami. Głównie, dlatego osoby z tej grupy wiekowej usprawiedliwiają brak aktywności rekreacyjnej brakiem czasu. Aby usprawiedliwienie było bardziej wiarygodne argumentują brakiem wiary w to, że ich sylwetka nie ma szansy na to, żeby była postrzegana jako zgrabna.

Rekomendacje

Na postawie wniosków z prowadzonych badań wydaje się konieczna i celowa zmiana podejścia do promowania zdrowego trybu życia, a ściślej – rekreacji, w grupach wiekowych 45+. Problem jest ważny głównie ze względu na fakt, że średnia długość życia mężczyzn w Polsce wydłużyła się w 2017 roku o 0,7 roku, do 73,8 roku, a kobiet o 0,5 roku, do 81,6 roku. Mimo korzystnych zmian mamy jednak jeszcze ogromny dystans do nadrobienia w stosunku do „starych” krajów Unii Europejskiej.

Promocja zdrowego trybu życia przez rekreację w odniesieniu do seniorów nie może ograniczać się do medialnych reklam. Fundamentem promocji musi być zintegrowany wysiłek pedagogów i wychowawców docierających z przekazem informacji o celach, metodach i formach rekreacji do wszystkich pokoleń. W opinii autorki konieczne jest powołanie cyklicznego forum dyskusyjnego naukowców i praktyków zajmujących się tego rodzaju problematyką, na przykład w formie konferencji i seminariów o charakterze warsztatów. Przykładem mogą tu być zorganizowane w kwietniu 2016 roku konferencje i warsztaty dla nauczycieli wychowania fizycznego w Warszawie, Rzeszowie i Poznaniu. Zainteresowanie nauczycieli tą formą doskonalenia zawodowego w zakresie metod i form rekreacji ruchowej, adresowanych do przedstawicieli różnych pokoleń w tym również seniorów, zaskoczyło organizatorów i jest dobrą prognozą na kontynuację tej formy przekazu w przyszłości¹.

Bibliografia

- Dąbrowski A. (red.) (2006), *Zarys teorii rekreacji ruchowej*, Wydawnictwo ALMAMER WSE, AWF Warszawa, Warszawa.
- Kiełbasiewicz-Drozdowska I., Wiza A. (2003), *Rekreacja ruchowa nauczycieli; potrzeby- motywy – korzyści, Raport z badań*, (w:) Dąbrowski A. (red.), *Uczestnictwo Polaków w rekreacji ruchowej i jego uwarunkowania*, Wydawnictwo Naukowe Novum, Płock.
- Kuński H. (1995), *Wpływ obciążeń w treningu zdrowotnym na wskaźniki zdrowia pozytywnego u osób dorosłych*, (w:) Wolański T. (red.), *Aktywność fizyczna i zdrowie*, Biblioteka PTNKF, Warszawa.

¹ Warsztaty realizowane były w ramach projektu, którego menadżerem była autorka artykułu. Projekt „RecreaOlympic” był współfinansowany przez Komisję Europejską (EACEA) w ramach akcji 3 – Erasmus + Sport; Not – For – Profit European sport events within the Erasmus + Programme related to the European Week of Sport 2016. Kluczowe działania projektu to: konferencja naukowa, impreza rekreacyjna dla mieszkańców Warszawy promująca tradycyjne, ludowe gry rekreacyjne, trzy warsztaty metodyczne dla nauczycieli wychowania fizycznego i monografia naukowa pt. *European Folk Games*, volume I (Kowalewski M., Kalecińska J. RED NAUK.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2017. Strona internetowa projektu: www.recreaolympic.eu

- Łobożewicz T., Wolańska T. (1994), *Rekreacja i turystyka w rodzinie*, Biblioteka TKNF, Warszawa.
- Marczewska H., Wolańska T. (1998), *Rodzina jako środowisko wychowania do rekreacji fizycznej. Z warsztatów badawczych*, Wydawnictwo AWF, Warszawa.
- Nałęcka D. (1996), *Rekreacja fizyczna i turystyka wśród innych form wykorzystania czasu wolnego w rodzinie*, „Roczniki Naukowe IWFIS”, T. II, Biała Podlaska.
- Oja P. (1995a), *Recepta na zdrowe ćwiczenia fizyczne- dozowanie wysiłków fizycznych*, (w:) Wolańska T. (red.), *Aktywność fizyczna i zdrowie*, Biblioteka PTNKF, Warszawa.
- Oja P. (1995b), *Eurofit for Adults – assessment of Heath- related fitness*, Council of Europe, Strasbourg.
- Okoń W. (2004), *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Osiński W. (2011), *Teoria wychowania fizycznego*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań.
- Pate R.R. i in. (1995), *Physical activity and public Heath – a recommendation from the Centers for Disease Control and Prevention*, The American College of Sport Medicine, Jama.
- Salita-Lisowska J. (2006), *Motywacje i bariery uczestnictwa Polaków w sporcie dla wszystkich*, (w:) Kosiewicz J., Obodyński K. (red.), *Turystyka i rekreacja. Wymiary teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Siwiński W. (1999), *Pedagogika czasu wolnego rekreacji i turystyki*, Wydawnictwo Polski Dom Wydawniczy „Ławica”, Poznań.
- Wolańska T., Salita J., Piotrowska H. (1998a), *Sport dla wszystkich w cyklu życia*, „Wychowanie Fizyczne i Sport”, nr 2.

Netografia

- Ministerstwo Sportu i Turystyki (2017), <https://www.msit.gov.pl/pl/sport/badania-i-analazy/aktywnosc-fizyczna-spol/575,Aktywnosc-fizyczna-spoleczenstwa.html> [dostęp: 20.08.2017]

Evaluation of theory of education in the aspect of attitudes towards recreation in intergenerational section – challenge or necessity

Summary

The opinion of specialists, practically achieving educational impacts regarding adults and referring to promoting healthy lifestyle in form of physical and mental recreation, is rather common, that despite the attractiveness of recreational infrastructure, which has been enriched in the

last 10 years, urban and non-urban centers are not accompanied by efficient motivation systems for their use.

One of many reasons for that is the fact that the changes in this system don't keep up to evolutionary processes which we witness in social attitudes, which are shaped by increased role of medias (internet, computer, television, radio) addressed to basic social groups (especially families)

Preliminary studies, which chosen results were presented, point to the need for changes in the approach of recreation offerors in both formal and procedural terms. In the article, I propose a change to this approach, confirmed by the opinions of the people examined. The results of the research indicate the appropriateness and purposefulness of changes in the system that motivates late adults (above 46 years old) to recreation in both formal and non-formal form.

Key words: seniors, late adults, recreational activity, accessibility, motivation

JEL codes: L83

Afiliacja:
dr Joanna Kalecińska
Szkoła Główna Turystyki i Hotelarstwa
Wydział Turystyki i Rekreacji
ul. Stokłosa 3
02-787 Warszawa
e-mail: j.kalecinska@vistula.edu.pl

Artykuł zaakceptowany do druku we wrześniu 2019 roku.